

Drogi św. Jakuba Starszego na Mazowszu – próby wytyczenia szlaku – sukcesy i trudności

Na mapie dróg św. Jakuba w Polsce pojawiły się dwie nowe: północna i południowa drogi mazowieckie. Są to jedynie szlaki wirtualne, ale już niebawem mają szansę zaistnieć realnie w terenie. Szlak północny prowadzi z Bazyliki Archikatedralnej pw. Męczeństwa św. Jana Chrzciciela na Starym Mieście do granicy województwa mazowieckiego (ok. 3 km przed Dobrzyniem nad Wisłą, który obecnie znajduje się na terytorium województwa kujawsko-pomorskiego). Możliwe jest poprowadzenie go dalej Ziemią Kujawską przez Włocławek, Kruszwicę do Mogilna, gdzie łączy się z Drogą Polską i Szlakiem Piastowskim¹. W większości wiedzie on drogami polnymi bądź bocznymi trasami samochodowymi pokrywając się często z pieszymi i rowerowymi szlakami turystycznymi, ścieżkami dydaktycznymi, obszarami chronionej przyrody. Świadczy to o niewątpliwych jego walorach turystycznych i powinno ułatwiać przemierzanie się w terenie. Niestety w wielu miejscach oznakowanie szlaków turystycznych jest nieczytelne lub w ogóle go brakuje i tylko z map i przewodników dowiadujemy się o ich przebiegu. Nowe stosunki własnościowe, szczególnie powrót lasów do prywatnej własności, sprawiły, że niektóre odcinki dawnych szlaków turystycznych całkowicie zanikły i nie da się ich przejść ani pieszo, ani tym bardziej przejechać rowerem. Zmusiło to nas do przeprowadzenia na tym terenie drogi św. Jakuba częściowo trasą samochodową, co może stanowić zagrożenie dla pielgrzy-

¹ J. G. Kazimierzczak, R. Madej-Janiszek, K. Paślawska, B. Skwierczyńska-Mizerska, *Mazowieckie Drogi św. Jakuba – próby odtworzenia i propozycje przebiegu*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Kult św. Jakuba Apostoła na szlakach pielgrzymkowych do Santiago de Compostela*, Wyd. „Czuwajmy”, Kraków 2010, s. 131–143.

ma². Konieczne jest zatem podjęcie rozmów z samorządowymi władzami terytorialnymi i przedstawicielami lokalnych społeczności, aby zainteresować ich ideą tworzenia drogi świętego Jakuba i zachęcić do współpracy w tym zakresie.

Większa część północnego szlaku prowadzi prawym brzegiem Wisły aż do Włocławka, gdzie przechodzi na lewy brzeg i zmienia kierunek z północnego na zachodni. Ogólnie mazowiecko-kujawska droga mierzy ok. 250 km, z czego 130 km znajduje się na terenie Mazowsza. Na trasie tej spotykamy pięć kościołów lub parafii pw. św. Jakuba Starszego, trzy na Mazowszu: w Tarchominie, Wyszogrodzie³, Imielnicy (obecnie dzielnicy Płocka), jeden na Ziemi Dobrzyńskiej w Chełmicy Wielkiej i jeden na Kujawach w Siniarzewie. Na terenie Mazowsza na północ od Imielnicy znajdują się jeszcze trzy kościoły pw. św. Jakuba Starszego: w Słupi, Kozielbrodach i Uniecku. Zasadnym jest zatem poprowadzenie wariantowej drogi, tym bardziej, że w okolicach tych są jeszcze inne miejsca związane z kultem św. Jakuba Starszego. Wśród wielu cennych zabytków na północnej Mazowieckiej Drodze św. Jakuba wyróżniają się kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w Czerwińsku (romański, z późniejszymi elementami gotyckimi i barokowymi) oraz zespół katedralny i miejski w Płocku.

Droga południowa biegnie z Bazyliki Archikatedralnej na Starym Mieście w Warszawie do Piotrkowa Trybunalskiego i ogólnie mierzy ponad 160 km, z czego większa część znajduje się na Mazowszu. Tu również spotykamy kościoły lub parafie pw. św. Jakuba Apostoła: w Warszawie na Ochocie (Pl. Narutowicza), Rokitnie, Skierniewicach, Krzemienicy i położonym już na terenie województwa łódzkiego Piotrkowie Trybunalskim. Szlak ten w dużej mierze pokrywa się z trasą trzech warszawskich pielgrzymek: *Pielgrzymki Niepełnosprawnych na Jasną Górę w Częstochowie*, *Pokutnej Pielgrzymki Nocnej Warszawa-Niepokalanów* i *Warszawskiej Akademickiej Pielgrzymki Metropolitalnej* jest więc praktycznie wytyczony, do realizacji pozostaje oznakowanie go symbolami charakteryzującymi drogi jakubowe. Przechodzi przez szereg sanktuariów – Miłosierdzia Bo-

² Zob. *Instrukcja znakowania szlaków turystycznych*, PTTK, Warszawa 2007, s. 6, rozdz. VI, p. 1.: „Szlaki lądowe, powinny prowadzić istniejącymi ścieżkami i drogami o nieutwardzonej nawierzchni, a gdy zachodzi konieczność zachowania ciągłości szlaku odcinek taki po drodze utwardzonej powinien być jak najkrótszy; szlaki rowerowe mogą prowadzić także po drogach o nawierzchni utwardzonej”.

³ Kościół w Wyszogrodzie obecnie pw. Świętej Trójcy do ok. 1800 r. nosił tytuł św. Jakuba Apostoła, nadany zapewne przez bożogrobców z Miechowa, którzy władali nim w latach 1320–1819 – Źródło: www.diecezjaplocka.pl/index.php?akcja=spis_wyswietlParafie&p_id=236 [pozyskano 15.07.2011 r.].

żego w Ożarowie Mazowieckim, Matki Bożej Wspomożycielki Prymasów w Rokitnie, św. Maksymiliana i Matki Bożej Wszechpośredniczki Łask w Niepokalanowie, Matki Bożej Jazłowieckiej w Szymanowie, Św. Rodziny w Miedniewicach oraz św. Anny w Smardzewicach. Na drodze znajdują się liczne zabytkowe kościoły, np. Św. Trójcy w Błoniu (XIII w.), św. Idziego w Inowłodziu (XI w.). Do ustalenia pozostaje kierunek dalszej drogi jakubowej na Opole albo na Częstochowę. Będzie to miało wpływ na przebieg ostatnich odcinków zaplanowanej już drogi ze Smardzewic do Sulejowa: lewym brzegiem Zalewu Sulejowskiego do Piotrkowa Trybunalskiego i dalej w kierunku na Opole, albo prawym brzegiem Zalewu w kierunku na Częstochowę. Sojusznikiem naszym w wyznaczaniu południowej drogi mazowieckiej okazali się autorzy inicjatywy *Pielgrzymki Indywidualne*. Połączenie drogi jakubowej z wyznakowanymi szlakami proponowanymi przez tę organizację znacznie uprości prace nad wytyczeniem mazowieckiej drogi⁴.

Główny problem z jakim zetknęli się organizatorzy szlaku św. Jakuba Apostoła na Mazowszu to mała wiedza lokalnego społeczeństwa na temat idei pielgrzymowania do Santiago de Compostela, a zwłaszcza jednoczącej roli jaką przez całe wieki odgrywała w Europie sieć szlaków jakubowych biegnąca przez wiele krajów, w tym Polskę⁵. Ogłoszenie roku 2010 Świętym Rokiem Jakubowym znalazło szeroki oddźwięk w mediach i okazało się bardzo pomocne w podejmowanych przez nas działaniach popularyzatorskich. Byliśmy trzykrotnie zapraszani do udziału w audycjach Polskiego Radia, Radia „Józef” oraz Radia „Praga” promujących pielgrzymowanie drogami św. Jakuba. Podczas różnorodnych imprez (targów i kiermaszów towarzyszących uroczystościom odpustowym), gdzie wystawialiśmy do sprzedaży przewodniki po polskich drogach św. Jakuba, czy też promocji książek autorstwa naszych kolegów „caminowiczów”, staraliśmy się popularyzować wiedzę na temat polskich

⁴ www.pielgrzymkaindywidualna.pl

⁵ Zob.: *Oredzie Jana Pawła II w Santiago de Compostela 1989 rok: „Santiago de Compostela to nie tylko sanktuarium, to także «droga» w sensie gęstej sieci pielgrzymich traktów. Przez stulecia «Droga świętego Jakuba» była drogą nawrócenia i niezwykłego świadectwa wiary. Wzdłuż niej wzniesiono widzialne pomniki wiary pielgrzymów: kościoły i liczne hospicja.. (...) Santiago de Compostela jest miejscem, które odegrało bardzo istotną rolę w dziejach chrześcijaństwa. Stąd rozchodzi się do wszystkich wymowne przesłanie duchowe. To miejsce «stało się w ciągu wieków punktem przyciągania dla Europy i dla całego chrześcijaństwa»(...). Cała Europa odnalazła się wokół «pamiętki» świętego Jakuba, w tych samych wiekach, w których budowała się jako kontynent jednorodny i zjednoczony duchowo»* (por. *Akt europejski w Santiago de Compostela*, 9 listopada 1982, Insegnamenti V/3, s. 1257–1258) [w:] www.caminodelavida.blox.pl/strony/oredzie.html [pozyskano 15.07.2011 r.].

dróg, w tym drogi mazowieckiej, rozdając m.in. ulotki *Stowarzyszenia Przyjaciele Dróg Świętego Jakuba w Polsce* oraz ulotkę z informacją i mapką Drogi Mazowieckiej. Nasze działania spotykały się z zainteresowaniem, o czym świadczą np. listy pisane na nasz adres e-mailowy oraz nowe osoby zgłaszające swój udział w weekendowych przejściach wytyczonym szlakiem.

Parafie znajdujące się na naszej drodze początkowo także nie wykazywały ani wiedzy, ani tym bardziej zainteresowania ideą pielgrzymowania polskimi drogami jakubowymi. Tutaj naszym sojusznikiem okazały się władze Archidiecezji Warszawskiej, Diecezji Warszawsko-Praskiej i Diecezji Płockiej, od których otrzymaliśmy pisma polecające z błogosławieństwem. Kopie pism wraz z innymi materiałami dotyczącymi naszego przedsięwzięcia zostawiliśmy w kilku kościołach, co zwykle ułatwiało kontakt z księżmi proboszczami. Korzystny wpływ na popularyzację wytyczanej przez nas drogi mazowieckiej miała również organizacja XXVI Światowych Dni Młodzieży Madryt 2011. W ramach przygotowań do udziału w tym wydarzeniu młodzi ludzie uczestniczyli w przejściach polskimi drogami jakubowymi, a niektóre z grup planowały przejście fragmentem Drogi Francuskiej do Santiago de Compostela po zakończeniu obchodów ŚDM. 16 kwietnia 2011 roku w wigilię Niedzieli Palmowej młodzież Duszpasterstwa Akademickiego Diecezji Warszawsko-Praskiej „Arka” po spotkaniu z biskupem w katedrze wyruszyła na Praskie Camino do kościoła pw. św. Jakuba Starszego w Tarchominie. Był to jeden z elementów obchodów ŚDM, a zarazem odpowiedź na apel Ojca Świętego Jana Pawła II o zainteresowanie się korzeniami chrześcijaństwa⁶. Popularyzacja idei pielgrzymowania drogami jakubowymi i co za tym idzie rozwój tych dróg w Polsce sprawił, że gospodarze parafii i kościołów p.w. św. Jakuba zaczęli dostrzegać szansę na promocję swoich świątyń. Przykładem może być parafia w Chełmicy Dużej erygowana zapewne na przełomie XV i XVI w. Obecny kościół parafialny pw. św. Jakuba Starszego powstał na początku XX w. wg projektu wybitnego architekta Stefana Szyllera i stanowi jeden z cenniejszych zabytków na tym terenie⁷. W 2017 r. świątynia będzie obchodziła uroczystość 100-lecia jej konsekracji, do której przygotowują się już pracujący tu księża. Dostrzegają szansę na jej uświetnienie poprzez popularyzację kultu św. Jakuba Starszego i umieszczenie Chełmicy na drodze do Santiago de Compostela.

Jednym z nieodzownych elementów szlaku jakubowego jest możliwość noclegu na trasie albo w niedalekiej od niej odległości, gdzie za nie-

⁶ <http://www.madryt2011.pl/newsroom.php?i=6&j=601&id=497>

⁷ http://www.parafiachelmica.org/historia/dawna_historia.php

wygórowaną cenę pielgrzym będzie miał zagwarantowane podstawowe warunki higieniczne (toalety, natryski z ciepłą wodą, możliwość uprania i wysuszenia odzieży), gotowy posiłek albo pomieszczenie i urządzenia do jego samodzielnego przygotowania. Pod tym względem teren Mazowsza z całą pewnością jest słabo przygotowany. Na trasie wytyczanych dróg znajduje się wprawdzie kilka gospodarstw agroturystycznych⁸, niestety ich oferta jest stosunkowo droga. Najważniejszym obecnie zadaniem jest zatem nawiązanie kontaktów z samorządowymi władzami i środowiskami lokalnymi świeckimi i kościelnymi, aby przekonać ich i zachęcić do podjęcia prac związanych z budową infrastruktury potrzebnej do pielgrzymowania na tym terenie. Równie ważną sprawą jest popularyzacja idei pielgrzymowania drogami jakubowymi w Polsce i na Mazowszu, tak by jak najwięcej osób podejmowało trud pątniczy.

Wyrażamy nadzieję, że na następnej konferencji poświęconej Drogom św. Jakuba członkowie grupy inicjatywnej mazowieckiej drogi św. Jakuba (Kamila Paślawska, Beata Świerczyńska-Mizerska, Regina Madej-Janiszek, Jerzy Kazimierczak, Zbigniew Hardecki, Grzegorz Pindelski, Wiesław Ostaszewski i inni) będą w stanie zaprosić jej uczestników na wytyczony i przygotowany pod względem infrastruktury nowy szlak pielgrzymkowy.

Ways of St. Jacob the elder in the Mazowsze region – attempts to determine the route – successes and difficulties.

Abstract

Two new Ways of St. Jacob have been added to the map – the north and the south routes of the Mazowsze region. These are virtual routes, however, there may soon be a chance for these to become real paths. The northern route leads from the Archcatherdal Basilica of the Martyrdom of St. John the Baptist in the Warsaw Old Town, to the border the Mazowsze *voivoidship* (province) and then on through the Dobrzyńska and Kujawska lands to Moglin where it joins the Polish Way and the Piastów Path. In total, the Mazowsze-Kujawskie Way is about 250 km long, of which 130km runs through the Mazowsze province. On this route, we find five churches or parishes of St. Jacob the Elder – in Tarchomin, Wyszogród, Imielnica-Płock, Chełmica Duża and Siniarzewo. The southern route runs from the Archcathedral Basilica in the Old Town in Warsaw to Piot-

⁸ *Mazowsze. Agroturystyka. Agritourism*. Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2007/8, s. 90.

rków Trybunalski and is over 160km in length, of which the majority is in the Mazowsze province. Here we can also find churches or parishes of St. Jacob the Apostle: in Warsaw in Ochota, Rokitno, Skierniewice, Krzemienica and Piotrków Trybunalski.

The chief problem is a low level of knowledge within the general population regarding the idea of pilgrimages to Santiago de Compostela and the role of the Ways of St. Jacob running through centuries through many countries, including Poland. The nomination of 2010 as the Sacred Year of St. Jacob was very helpful in assisting us in our promotional activities. We took part in radio sessions promoting pilgrimages by the routes of St. Jacob and also provided information on this topic during various religious and cultural gatherings, which met with great interest. A further source of support for our work was the organization of the XXVI World Youth Day 2011 in Madrid. As part of preparation for this meeting, young people took part in walks through the Polish Ways of St. Jacob. One such event took part on 16 April 2011, on the eve of Palm Sunday, where members of the Student Warsaw-Praga Diocese "Arka" took part in a 'Praga-Camino' and journeyed to the Church of St. Jacob in Tarchomin.

The parishioners of Churches of St. Jacob also have had a chance to promote their own parishes through the idea of the Cult of St. Jacob and pilgrimages through his routes. An example is the parish of Chełmca Duża, where local priests working at the Church of St. Jacob there wish to include this church on the route to Santiago de Compostela as a way of marking the 100 year anniversary of its consecration.

An essential part of the ways of St. Jacob is the possibility of accommodation and meals for pilgrims. In this regard, the Mazowsze province is poorly represented, as the marked routes contain only a few agrotouristic farms and their prices are relatively high. The key task is therefore to convince the government and local authorities to build infrastructure necessary to enable pilgrimages to take place in this region. An equally important issue is the popularization of the concept of pilgrimages in Poland and the Mazowsze using the Ways of St. Jacob so that as many people as possible can take part in this undertaking.

*Regina Madej-Janiszek, mgr
Grupa inicjatywna szlaku św. Jakuba na Mazowszu
przy Stowarzyszeniu „Przyjaciele Dróg św. Jakuba w Polsce
e-mail: caminomazowieckie@gmail.com
Warszawa*